

PIERRE
LEMAITRE
VRIJE VAL

ALS JE
DROOMBAAN
EEN
NACHTMERRIE
WORDT

THRILLER

Ook verschenen van Pierre Lemaitre bij Xander Uitgevers

Alex (2013)

Tot ziens daarboven (2014)

Irène (2014)

Camille (2014)

Rosy (2015)

Vals leven (2016)

Drie dagen en levenslang (2016)

Pierre Lemaitre

Vrije val

Uitgegeven door Xander Uitgevers BV
Hamerstraat 3, 1021 JT Amsterdam

www.xanderuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: *Cadres noirs*
Eerder verschenen als *Rollenspel*
Oorspronkelijke uitgever: Editions Calmann-Lévy
Vertaling: Jan Steemers
Omslagontwerp: Studio Marlies Visser
Omslagbeeld: Hollandse Hoogte
Auteursfoto: Richard Dumas
Zetwerk: ZetSpiegel, Best

Copyright © 2010 Calmann-Lévy
Copyright © 2017 voor de Nederlandse taal:
Xander Uitgevers BV, Amsterdam

This book is published by arrangement with Literary Agency
Wandel Cruse, Paris

Eerste druk 2017

ISBN 978 94 0160 735 3 | NUR 305

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te traceren. Mocht u desondanks menen rechten te kunnen uitoefenen, dan kunt u contact opnemen met de uitgever. Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Pascaline.

Voor Marie-Françoise, met al mijn affectie.

‘Ik behoor tot een onfortuinlijke generatie die, in wankel evenwicht tussen de oude tijden en de moderne, zich in beide slecht op zijn gemak voelt. Bovendien ben ik, zoals u zeker hebt opgemerkt, een man zonder illusies.’

G. Tomasi di Lampedusa, *Il Gattopardo*

VOOR

1

Ik ben nooit een gewelddadig man geweest. Hoe ver ik ook terugga, ik heb nooit de wil gehad iemand te doden. Zo nu en dan een woede-uitbarsting, dat wel, maar ik heb nooit echt iemand pijn willen doen. Willen vernietigen. Dus stond ik er zelf ook van te kijken. Geweld is als alcohol of seks, het valt niet uit de lucht, het is een proces. Het krijgt bijna ongemerkt greep op je, gewoon omdat je er rijp voor bent, omdat het juiste moment gekomen is. Ik wist wel dat ik een wrok koesterde, maar ik had nooit gedacht dat die in kille woede zou veranderen. Voor al dát jaagt me angst aan.

En dat het door Mehmet komt, echt...

Mehmet Pehlivan.

Het is een Turk.

Hij woont al tien jaar in Frankrijk, maar zijn woordenschat is kleiner dan die van een kind van tien. Hij heeft maar twee manieren om zich uit te drukken: schreeuwen of mokken. En als hij schreeuwt, is het een mengelmoes van Frans en Turks. Niemand begrijpt er iets van, maar iedereen ziet heel goed hoe hij tegen ons aankijkt. Bij Messageries Pharmaceutiques, waar ik werk, is Mehmet 'supervisor' en volgens een ietwat darwinistisch aandoende regel begint hij elke keer dat hij promotie maakt prompt zijn voormalige collega's te minachten en ze als aardwormen te beschouwen. Ik ben dat vaak tegengekomen in mijn carrière, en niet alleen bij arbeidsmigranten, maar bij veel mensen die onder aan de ladder zijn begonnen. Zodra ze een treetje hoger komen, identificeren ze zich met hun bazen met een overgave waarvan de bazen zelfs niet dromen. Het is het stockholmsyndroom toegepast op de werkvloer. Begrijp me goed: Mehmet ziet zichzelf niet als de baas. Het

is bijna nog mooier, hij belichaamt hem. Hij 'is' de baas wanneer de baas afwezig is. Uiteraard is er hier, in een bedrijf dat pak 'm beet tweehonderd werknemers in dienst zal hebben, geen baas in de ware zin van het woord: er zijn alleen chefs. Maar Mehmet voelt zich veel te belangrijk om zich met een eenvoudige chef te identificeren. Hij identificeert zich met een soort abstractie, een superieur concept, dat hij de Directie noemt. Een inhoudsloos begrip (niemand kent hier de directeuren), maar zwaar aan betekenis: de Directie, dat wil zoveel zeggen als de Weg. Op zijn manier komt Mehmet, al stijgend op de ladder van de verantwoordelijkheid, sport voor sport dichter bij God.

Ik begin om vijf uur in de ochtend, het is een baantje (dat '-tje' slaat vooral op het salaris). Het werk bestaat uit het sorteren van dozen met medicamenten, die vervolgens naar apotheken in de voorsteden vertrekken. Ik was er zelf niet bij, maar het schijnt dat Mehmet dit werk zelf acht jaar heeft gedaan voordat hij 'supervisor' werd. Tegenwoordig heeft hij de eer het commando te voeren over drie aardwormen, wat niet niks is.

De eerste aardworm heet Charles. Grappige voornaam voor iemand die dakloos is. Hij is een jaar jonger dan ik, zo mager als een lat en een verstokte dronkenlap. Hij wordt 'dakloos' genoemd, maar in feite heeft hij wel degelijk een dak boven zijn hoofd. En een behoorlijk vast adres. Hij woont in zijn auto, die al vijf jaar niet meer heeft gereden. Hij noemt het zijn 'immobile home' – dat is het soort humor dat Charles erop nahoudt. Hij draagt een joekel van een duikhorloge met een zwik wijzerplaten. En met een fluorescerend groene band. Ik heb geen idee waar Charles vandaan komt of hoe hij in deze extreme situatie is beland. Hij heeft grappige trekjes. Zo weet hij bijvoorbeeld niet hoe lang hij ingeschreven is gebleven op de wachtlijsten voor een huurwoning, maar hij houdt precies bij hoe lang geleden hij is opgehouden zijn aanvraag te vernieuwen: vijf jaar, zeven maanden en zeventien dagen bij de laatste telling. Wat hij rekent, is de tijd die is verstreken sinds hij geen enkele hoop meer heeft dat hij iets toegewezen krijgt. 'Hoop,' zegt hij met opgeheven wijsvinger, 'is een streek die de duivel heeft bedacht om te zorgen dat mensen geduldig hun omstandigheden accepteren.'

Die uitspraak is niet van hem, ik heb hem al eens ergens gehoord. Ik heb naar het citaat gezocht, maar heb het niet kunnen vinden. Het toont niettemin aan dat het Charles ondanks zijn dronkenmansuiterlijk niet aan cultuur ontbreekt.

De andere aardworm is Romain, een jonge vent uit Narbonne. Aangezien hij in de toneelclub van zijn middelbare school een zeker succes had gemaakt, droomde hij ervan acteur te worden. Dus is hij meteen na zijn eindexamen naar Parijs getrokken. Alleen heeft hij hier nooit enig werk als acteur gevonden, omdat hij een rollende 'r' heeft als D'Artagnan. Als Hendrik IV. Met dat zware accent zegt hij tegen me: 'We verrtrokken met vijfhoonderrd, maarr doorr een rrappe verrsterring...', waar iedereen van in de lach schiet. Hij heeft er cursussen voor gevolgd, maar zonder enig resultaat. Hij heeft een reeks baantjes achter zich die het hem mogelijk hebben gemaakt al die castings af te lopen waar hij altijd nul op het rekest kreeg. Op een dag heeft hij begrepen dat zijn droom nooit in vervulling zou gaan. Met Romain de filmacteur was het gedaan. Bovendien was de grootste stad die hij kende Narbonne. Parijs heeft hem dan ook snel verpletterd, ontmoedigd. Van lieverlee kreeg hij last van heimwee naar zijn jeugd en zijn geboortestreek, hij wilde alleen niet met lege handen terugkeren. Hij probeert te sparen en droomt nog maar van één rol, die van de verloren zoon. Daarom pakt hij alle baantjes aan die hij kan krijgen. De roeping van een mier. Zijn weinige vrije uren brengt hij door op Second Life, MSN, MySpace, Twitter, Facebook en een reeks andere netwerken, ik vermoed plekken waar je zijn accent niet hoort. Volgens Charles is hij een whizzkid.

Ik werk elke ochtend drie uur, voor vijfhonderdvijfentachtig euro bruto (als het om een klein salaris gaat, wordt het woord 'bruto' er altijd met enige nadruk aan toegevoegd, vanwege de belasting en premies). Rond negen uur kom ik weer thuis. Als Nicole een beetje laat de deur uitgaat, hebben we kans dat we elkaar tegenkomen. Als dat gebeurt, zegt ze: 'Ik ben laat' en geeft me een kusje op de neus voordat ze de deur achter zich dichttrekt.

Vanmorgen was Mehmet dus woest. Alsof hij op ontploffen stond. Ik vermoed dat zijn vrouw hem op de huid had gezeten. Op het laad-

perron waar de kisten en dozen in rijen worden opgesteld, liep hij met driftige passen heen en weer. Hij hield zijn klembord zo strak vast dat zijn knokkels wit uitgeslagen waren. Je voelt gewoon dat deze man enorme verantwoordelijkheden op zijn schouders torst en dat zijn persoonlijke problemen hem bar slecht uitkomen. Ik was precies op tijd, maar zodra hij me zag, brulde hij een reeks verwensingen. Volgens mij is op tijd komen niet voldoende bewijs van motivatie. Zelf komt hij op zijn minst een uur te vroeg. Zijn kreten waren niet helemaal begrijpelijk, maar de kern begreep ik, namelijk dat ik in zijn ogen een kluns ben.

Hoewel Mehmet er hoog over opgeeft, is het werk op zich niet erg ingewikkeld. We sorteren pakketten en verzamelen ze in dozen, op pallets. Normaal gesproken staan de codes van de apotheken met grote letters op de pakketten, maar zo nu en dan ontbreekt het nummer, ik weet niet waarom. Volgens Romain ligt het aan een slecht afgestelde printer. In dat geval is de code te vinden binnen een lange reeks karakters, die in piepkleine druk op een etiket staan. Het betreft het elfde, twaalfde en dertiende karakter. Ik heb er mijn bril bij nodig en het is elke keer een heel gedoe. Ik moet hem uit mijn zak halen, op mijn neus zetten, me bukken, de karakters tellen... Het houdt allemaal erg op. En als ze me zo bezig zagen, zou de Directie boos worden. Nou, laat er nu vanmorgen op het eerste pakket dat ik in handen had geen code staan. Mehmet begint luidkeels te foeteren. Ik buig me voorover. Op dat moment geeft hij me een schop onder mijn kont.

Het was even na vijven in de ochtend.

Mijn naam is Alain Delambre, ik ben zevenenvijftig jaar.

Ik ben een werkloze manager.

2

Ik ben dat ochtendbaantje bij Messageries Pharmaceutiques ooit gaan doen om iets om handen te hebben. Dat is tenminste wat ik tegen Nicole heb gezegd, maar noch zij, noch onze meiden zijn daarin getrapt. Op mijn leeftijd kom je niet voor vijfenveertig procent van het minimumloon om vier uur 's ochtends je bed uit met als enige doel je gewrichten beweging te geven. Het is ingewikkeld, dit verhaal. Hoewel, het valt eigenlijk wel mee. In het begin hadden we dit salaris niet nodig, nu wel.

Ik ben nu bijna vier jaar werkloos. In mei wordt het precies vier jaar (op 24 mei, ik herinner me de datum nog goed).

Omdat dit baantje niet voldoende is om elke maand de soms erg korte eindjes aan elkaar te knopen, klus ik er enkele uren per week wat bij: ik sjouw kratjes, ik doe inpakwerk, ik verspreid folders en ik doe wat schoonmaakwerk, 's nachts in kantoren. Heb ook enkele seizoensbaantjes. Sinds twee jaar speel ik voor Kerstman bij Trouv'tout, een warenhuis dat is gespecialiseerd in tweedehands huishoudelijke apparatuur. Ik zeg niet altijd tegen Nicole wat ik doe, want dat zou haar pijn doen. Om mijn afwezigheid te rechtvaardigen varieer ik mijn smoezen. Omdat dat minder gemakkelijk is wanneer het om nachtwerk gaat, heb ik een groep lotgenoten verzonnen met wie ik zogenaamd kaart. Ik zeg tegen Nicole dat het me ontspant.

Vroeger was ik human-resourcemanager voor een bedrijf met zo'n tweehonderd werknemers. Ik hield me bezig met het personeel, scholing, zag toe op de salarissen en vertegenwoordigde de directie in de ondernemingsraad. Ik werkte bij Bercaud, een sieradenfabrikant. Zeventien jaar van kralen rijgen. Het was de favoriete grap van heel wat mensen, zo van: bij Bercaud zitten ze met hun duimen te draaien. Je

had massa's leuke grappen over kralen, knopjes, de familiejuwelen enzovoort. Kantoorkumor, zeg maar. Het lachen verging ons in maart, toen we te horen kregen dat Bercaud was overgenomen door de Belgen. Ik had de concurrentiestrijd aan kunnen gaan met de HR-man van de Belgische groep, maar toen ik hoorde dat hij achtendertig jaar oud was, ben ik alvast in gedachten mijn bureau gaan ontruimen. Ik zeg 'in gedachten', omdat ik eigenlijk wel inzie dat ik helemaal niet bereid was om dat in materiële zin te doen. Maar het moest er toch van komen; ze lieten er geen gras over groeien. Het nieuws van de overname bereikte ons op 4 maart. De eerste ontslagronde kreeg zes weken later zijn beslag; ik was in de tweede ronde aan de beurt.

Naarmate mijn inkomsten in de afgelopen vier jaar opdroogden, heeft mijn psychische toestand zich ontwikkeld van ongelof naar onzekerheid, toen naar schuldgevoel en uiteindelijk naar verontwaardiging. Vandaag ben ik woedend. Het is geen bijster positief gevoel, woede. Wanneer ik aankom bij Messageries Pharmaceutiques, de borstelige wenkbrauwen van Mehmet en de tengere, wankele gestalte van Charles zie en aan alles denk wat ik tot nu toe heb moeten doorstaan, begint een verschrikkelijke woede zich in mij te roeren. Ik moet vooral niet denken aan de jaren die me wachten, aan de pensioenpunten die ik tekort zal komen, aan de uitkeringen die slinken, aan de misnoedigheid die ons, Nicole en mij, soms bevangt. Daar moet ik niet aan denken, want ondanks mijn ischias voel ik dan terroristische neigingen opkomen.

Al vier jaar, dus zo lang als we elkaar kennen, beschouw ik mijn consulent bij het arbeidsbureau bijna als familie. Hij zei me laatst, met iets van bewondering in zijn stem, dat ik een voorbeeld was. Wat hij bedoelt, is dat ik het idee heb opgegeven dat ik een baan zal vinden, maar dat ik het zoeken zelf niet heb opgegeven. Hij meent het teken van een sterk karakter te zien. Ik wil hem niet tegenspreken, hij is zevenendertig jaar, hij moet zijn illusies vooral zo lang mogelijk koesteren. Maar in feite ben ik eerder onderworpen aan een reflex die bij de aard van het beestje hoort. Werk zoeken is een vorm van werken, en omdat ik dat mijn hele leven al doe, is het in mijn bloed gaan zitten: iets drijft me ertoe, uit noodzaak, maar zonder plan. Ik zoek naar werk

zoals honden aan lantaarnpalen snuffelen. Zonder illusie, maar het is sterker dan ik.

Zo is het ook gekomen dat ik enkele dagen geleden op een advertentie heb gereageerd. Een consultantsbureau zoekt een HR-assistent voor een groot bedrijf. Het takenpakket omvat het meewerken aan de rekrutering van leidinggevend personeel, het opstellen van functieprofielen, het verzorgen van beoordelingstrajecten en -rapportages, het meewerken aan de opstelling van een sociaal plan en ga zo maar door.

Het is mij op het lijf geschreven, hetzelfde wat ik jarenlang bij Bercaud heb gedaan. 'Veelzijdig, methodisch, doortastend, in het bezit van voortreffelijke relationele vaardigheden.' Het is mijn professionele portret ten voeten uit.

Toen ik dat las, heb ik mijn papieren bij elkaar gezocht en mijn cv opgestuurd. Het enige is dat ze niet aangeven of ze bereid zijn iemand van mijn leeftijd een kans te geven.

Want dat ligt voor de hand: het antwoord is nee.

Jammer, maar helaas. Ik heb mijn sollicitatie toch verstuurd. Ik vraag me af of ik het niet doe om de bewondering van mijn consulent bij het arbeidsbureau te blijven oogsten.

Omdat ik een kreet slaakte toen Mehmet me een schop onder mijn kont gaf, draaide iedereen zich om. Romain als eerste, Charles met veel meer moeite, want als hij 's ochtends arriveert, heeft hij al verscheidene droge witte wijntjes achter de kiezen. Ik sprong overeind. Als een jonge vent. Op dat moment realiseerde ik me dat ik bijna een kop groter ben dan Mehmet. Omdat hij mijn chef was, had ik tot nu toe nooit zo op zijn lengte gelet. Mehmet was zelf stomverbaasd dat hij me een schop onder mijn kont had gegeven. Hij leek volledig ontuchtend van zijn woede, ik zag zijn lippen trillen, hij zocht met knipperende ogen naar woorden, ik weet niet in welke taal. En toen heb ik iets gedaan wat ik voor de eerste keer in mijn leven deed: ik keek omhoog, heel langzaam, alsof ik het plafond van de Sixtijnse Kapel bewonderde, en bracht mijn hoofd toen met een felle beweging naar voren. Zoals ik heb zien doen op de televisie. Een 'kopstoot' heet zoiets. Charles is als dakloze vaak

afgetuigd, hij kan erover meepraten. ‘Technisch mooi uitgevoerd,’ zei hij ervan. Voor een beginneling schijnt het een heel goede kopstoot te zijn geweest. Mijn voorhoofd heeft de neus van Mehmet verbrijzeld. Voordat ik de schok in mijn schedel voelde, hoorde ik een naargeestig gekraak. Mehmet brulde het uit (in het Turks ditmaal, daar ben ik zeker van), maar ik heb niet echt kunnen profiteren van mijn initiatief, want hij greep meteen naar zijn hoofd en viel op zijn knieën. Normaal gesproken, in een film, zou ik een kleine aanloop hebben genomen en hem een flinke trap tegen zijn bek hebben gegeven, maar ik had zo’n pijn aan mijn hoofd dat ook ik naar mijn hoofd greep en op mijn knieën zakte. Zo zaten we allebei geknield tegenover elkaar, het hoofd in de handen, voorovergebogen naar de grond. Als in een tragedie, maar dan op het podium van het werk. Schitterend tableau.

Romain is meteen toegeschoten, hij wist niet meer waar hij het eerst kijken moest. Mehmet bloedde als een rund. De ambulance was er binnen enkele minuten. We hebben verklaringen afgelegd. Romain heeft me verteld dat hij had gezien dat Mehmet me een schop onder mijn kont gaf, dat hij bereid was te getuigen, ik moest me geen zorgen maken. Ik heb niets gezegd, maar mijn ervaring doet me vermoeden dat het vast niet zo simpel zal zijn. Ik had braakneigingen. Ik ben naar het toilet gegaan. Voor niets.

Nee, dat ook weer niet. In de spiegel zag ik dat ik een wond en een forse bloeditstorting op mijn voorhoofd had. Ik zag er lijkleek uit, verwilderd. Beklagenswaardig. Heel even had ik de indruk dat ik op Charles begon te lijken.